بازیابی اسناد و نقشه‌های مدرسهٔ سفید پس از هزار و پانصد و اندی روز در انبارهای زیرزمینی

«بازتابِ نو» با همکاری مدرسهٔ سفید، طرحی را برای ثبت و نمایه‌کردن اسناد و نقشه‌های مدرسه آغاز کرد

بازنویسی: مهرداد کیوان

مدرسهٔ سفید در سال ۱۳۰۲ ه‌.ش. با هدف تربیت معلمان روستاهای دامنه‌ها گشایش یافت و تا سال ۱۳۴۸ ه‌.ش. ده‌ها گروه دانش‌آموز از آن فارغ‌التحصیل کرد. اما از آن روز به بعد هیچ فهرست رسمی از اسناد، نقشه‌ها و عکس‌های مدرسه منتشر نشد. صدها جعبه پرونده در انبارهای زیرزمینی ماند و بسیاری از نقشه‌ها زیر رطوبت و موریانه از بین رفت. «بازتابِ نو» در مهرماه ۱۴۰۰ با همکاری مدرسهٔ سفید طرحی را آغاز کرد تا این میراث ثبت، نمایه و رقمی شود. این گزارش روند کار، یافته‌ها و چالش‌های پیش‌رو را شرح می‌دهد.

انبارهای فراموش‌شده و شمار اسناد

تیمی شامل ۱۲ کارشناس، دانشجو و داوطلب از شهرهای همدان، اراک و ملایر به مدرسه اعزام شد. نخستین گام، شمارش و برچسب‌گذاری جعبه‌ها بود. تا پایان مهر ۱۴۰۰ ۵۱۲ جعبه، ۳۰۰ نقشه و ۱۸۰۰ عکس ثبت شد. بیشتر اسناد در دو انبار نیمه‌تاریک با دمای ۱۸ تا ۲۲ درجه نگهداری می‌شدند اما رطوبت دیوار شرقی انبار بر ۶۰ درصد بود. تیم برای هر جعبه یک کارت شناسایی پر کرد و شماره‌ی یکتا به آن داد تا جابه‌جایی‌ها قابل پیگیری باشد.

«بدون شماره‌گذاری، هر جعبه یک راز است. ما نمی‌خواهیم رازها را کشف کنیم، فقط می‌خواهیم بدانیم چه چیزی وجود دارد.» مهرداد کیوان، مسئول طرح، در گفت‌وگو با «بازتابِ نو»

نقشه‌ها و عکس‌های شکننده

نقشه‌های مدرسه روی کاغذ آهار و با مرکب گیاهی کشیده شده‌اند. بسیاری از آن‌ها تا شده‌اند و لبه‌هایشان پاره است. تیم نخست هر نقشه را اسکن با رزولوشن ۶۰۰ dpi انجام داد و سپس نسخه‌ی دوم را روی میز نور با ذره‌بین بررسی کرد تا خطوط پنهان دیده شود. عکس‌ها در پاکت بی‌اسید و پشت‌نویس با مداد نرم ثبت شدند تا چسب به تصویر آسیب نزند.

در یکی از انبارها تیم با موش‌ها روبه‌رو شد. به جای سم، کارشناسان تله‌های مکانیکی گذاشتند و کاغذهای آلوده را جدا کردند. این روش کندتر است اما آسیب کمتری به اسناد می‌زند. گزارش کامل این بخش در شماره‌ی آذر منتشر می‌شود.

نمایه و دسترسی برای پژوهشگران

هر سند با سه برچسب نمایه می‌شود: نام، تاریخ و موضوع. برای نمونه نقشه‌ی ساختمان کلاس در ۱۳۰۵ ه‌.ش. با برچسب «معماری، مدرسه، کلاس» ثبت شد. نسخه‌ی آزمایشی فهرست تا پایان دی ماه آنلاین می‌شود و پژوهشگران می‌توانند با شماره‌ی پرونده درخواست بدهند. دسترسی به اصل اسناد فقط با اجازه‌ی کتبی ممکن است و نسخه‌ی رقمی جایگزین می‌شود.

«بازتابِ نو» قرار است گزارش ماه آبان را درباره‌ی کشف یک مجموعه عکس از معلمان دهه‌ی ۱۳۳۰ منتشر کند. هر کسی خاطره یا عکسی از مدرسه دارد می‌تواند با دفتر طرح تماس بگیرد.

پیشینه‌ی طرح و همکاری دانشگاه

طرح از سال ۱۴۰۰ با همکاری دانشکده‌ی تاریخ دانشگاه کوهسار آغاز شد و تا پایان ۱۴۰۲ ادامه دارد. هزینه‌ی طرح از محل کمک‌های مردمی و یک وام کوچک تأمین شده است. تیم اجرایی شامل ۱۲ کارشناس، ۴ دانشجو و ۲۰ داوطلب است که برخی از آن‌ها فارغ‌التحصیلان خود مدرسه‌اند. هزینه‌ی هر جعبه برای نگهداری، اسکن و نمایه‌گذاری حدود ۱۸۰ هزار تومان برآورد شده است.

۱۰ روز در میدان

میدان آب‌انبار از صبح زود پر از بوی نان تازه و صدای چرخ‌های چوبی است. ۱۲ نانوا، ۴ قصاب و ۲۷ دستفروش هر روز در این میدان جا می‌گیرند. اما از ۱۰ مهر به بعد، شهرداری ۱۰ روز تمام میدان را برای مرمت فرش سنگی و نصب روشنایی بسته است. این تصمیم برای بسیاری غافلگیرکننده بود و گفت‌وگوها درباره‌ی جابه‌جایی، زیان و حق غرفه‌ها در همین ۱۰ روز شکل گرفت.

«۱۰ روز برای ما یعنی نصف درآمد یک ماه. اگر جایی برای ما نباشد، بچه‌هایم امسال مدرسه نمی‌روند.» فرهاد نیک‌پی، نانوا

۱۰ روز بدون میدان

(گزارش ویژه‌ی بازتابِ نو)

میدان آب‌انبار از ۱۰ مهر تا ۱۹ مهر به روی خودرو بسته است. شهرداری می‌گوید مرمت فرش سنگی و نصب ۴۰ چراغ روشنایی ضروری است و کار باید پیش از زمستان تمام شود. این تصمیم برای ۱۲ نانوا، ۴ قصاب و ۲۷ دستفروش به معنای از دست دادن درآمد ۱۰ روز است. برخی از آن‌ها تنها منبع درآمد خانواده‌شان این میدان است و بسیاری از آن‌ها سال‌ها در همین جا ایستاده‌اند.

«۱۰ روز برای ما یعنی نصف درآمد یک ماه. اگر جایی برای ما نباشد، بچه‌هایم امسال مدرسه نمی‌روند.» فرهاد نیک‌پی، نانوا

شهرداری ۱۲ جایگاه موقت در ۳ خیابان فرعی پیشنهاد کرده است. هر جایگاه ۶ متر عرض دارد و برای هر نانوا یک جایگاه با اولویت سابقه و تعداد اعضای خانوار در نظر گرفته می‌شود. قصاب‌ها و دستفروشان باید درخواست کتبی بدهند و فهرست نهایی روز ۵ مهر اعلام می‌شود. اعتراض‌ها تا ۲ مهر پذیرفته می‌شود و پاسخ ظرف ۲ روز کاری داده می‌شود.

جایگاه‌ها و امتیازها

(گزارش ویژه‌ی بازتابِ نو)

هر جایگاه ۶ متر عرض دارد و امتیاز آن بر پایه‌ی سابقه، تعداد اعضای خانوار و میزان وابستگی درآمد به میدان تعیین می‌شود. سابقه ۵ امتیاز، هر عضو خانوار ۲ امتیاز و وابستگی کامل ۳ امتیاز است. بالاترین امتیاز ۱۰ است. اعتراض‌ها باید با مدارک پشتیبان همراه باشد و بدون مدرک بررسی نمی‌شود.

«امتیاز باید به کسی برسد که فردا صبح نمی‌تواند بیاید، نه به کسی که دفتر دارد.» مهرداد کیوان، مسئول طرح